

ba durgunlaştı. 1934'te nüfus 12.082 idi ve bu Osmanlılar'ın son dönemlerindeki nüfuslarından bile daha azdı. Aynı şekilde 1887'deki Bulgar nüfus sayımının da altındaydı (o zaman kasabada 8725 Bulgar, 3016 Türk yerleşimci ve 170 kişiden oluşan bir yahudi cemaati vardı). 1925 sayımında Türkler'in ve Bulgarlar'ın sayısı azaldı, yahudi cemaati ise neredeyse tamamen yok oldu. Müslümanlarla birlikte onların evleri de süratli bir şekilde ortadan kaldırıldı. II. Dünya Savaşı'nın ardından kasaba yeni endüstriler (özellikle gıda ve kimya sanayii) sayesinde gelişti. 1965'teki nüfus sayımında 21.522 nüfusa sahipti, 1985'te ise 30.550 kişi yaşıyordu, bu nüfus günümüzde 35.000'i geçmiştir. Civar köylerle birlikte bölge nüfusu 70.000'i bulmaktadır. Bunların arasında Türkçe konuşan küçük bir müslüman azınlık da vardır.

1873'te on dokuz camisi olan kasabada 1970'te hâlâ ayakta kalabilen sadece iki cami vardı. Osmanlı döneminde mevcut altı kilise ise bugün ayakta: Saint Dimitri (en eskisidir), Saints Peter ve Paul (1644), Prorok Iliya (1835), Preobrazenie (1835-1836), Sv. Troica (1865-1867) ve Kiril i Metodii (1874). Bunlar sadece Zıştova'daki hristiyan toplumunun kadim mirasının bir şahidi değil aynı zamanda Osmanlılar'ın din politikasının güzel bir aynasıdır. 1878'den sonra Hacı Beşir Ağa Medresesi ve Kütüphanesi hiçbir iz bırakılmaksızın ortadan kaldırıldı; ancak bazı kitaplarının henüz kayıtsız ve çalışılmamış olsa da korunduğu bildirilmektedir. Büyük Batak köyü dikkate alınmazsa ova üzerinde hiçbir müslüman iskânı yoktur. Camileri, tekkele ve mektepleri de yıkılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

A. Kunike, *Zwei hundert vier und sechzig Donau Ansichten nach Laufe des Donaustroms*, Wien 1826; Zinkeisen, *Geschichte*, VII, 702-706; *Acta Bulgariae Ecclesiastica Monumenta spectantia Historiam Slavorum Meridionalium* (ed. E. Fermendziu), Zagreb 1887, XXVIII, 9-87; S. I. Bogdan, *Vlad Tepeş şi naratiunile Germane şi Ruseşti asupra lui*, Bucureşti 1896, s. 81-82; *Documente privitoare la istoria Românilor* (ed. E. Hurmuzaki), Bucureşti 1906, XII, 25, 415; Z. Çankov, *Geografski Rečnik na Bălgarija*, Sofia 1939, s. 391-392; St. Stefanov, "Prinos kârn starata istoriya na Svištov do sredata na XVII vek", *Sto godini narodno čitalište Svištov 1856-1956*, Svištov 1956, s. 337-365; *Turski Izvori za Bălgarskata Istorija* (ed. N. Todorov – B. Nedkov), Sofia 1966, II, 244, 320-323; B. Nedkov, *Bălgarija i sâsedinite strani prez XII vek spored "Geografiyata" na Idrisi*, Sofia 1969, s. 79; R. F. Hoddinot, *Bulgaria in Antiquity: An Archaeological Introduction*, London 1975, s. 128-133; H. J. Kornrumpf, *Die Territorialverwaltung im östlichen Teil der Europäischen Türkei (1864-1878)*, Freiburg 1976, s. 363; M. Harbova, *Ukrepenijat Bălgarski Sred-*

novekoven Grad, XII-XIV vek, Sofia 1979, s. 67-68, 85; A. Kuzev – V. Gjuzelev, *Bălgarski Sredno-vekovni Gradovei i Kreposti*, Varna 1981, I, 149-154; A. Kuzev, "Pâtepisni beležki za bălgarskite zemi ot 1385 g.", *Arheologija*, XII/4, Sofia 1970, s. 68-69; M. Staynova, *Osmanskite biblioteki v Bălgarskite zemi, XV-XIX vek*, Sofia 1982, s. 160-161; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, s. 32; R. Kovačev, *Opis na Nikopolskj Sandžak ot 80. te Godini na XV vek*, Sofia 1997; M. Kiel, "Svištov i raionât prez XV-XIX v. Poselišta istoriya, istoričeska demografiya i posledici ot voinite v edna ravninna na Dunavska Bălgariya", *Sădbata na mjuşjulmanskata kultura po bălgarskite zemi. Izsledvaniya* (ed. R. Gradeva), Sofia 2001, s. 547-570; R. Radkov – P. Donevski, *Svištov Kulturno-istoričeski zabeležitelnosti*, Veliko Tarnovo 2007, s. 7-26; V. Vălov, "Razkopki na Kaleto v grad Svištov", *Arheologija*, IV/4 (1958), s. 7-15; M. Drumeva, "Demografsko-ikonomičeskij oblik na Svištovo do načaloto na Bălgarskoto Văzraždane", *Dialogue*, IV (2010), s. 45-78; Svetlana Ivanovna, "Zıştova", *El'* (İng.), XI, 517; "Svištov", *Kratka Bălgarska Enciklopedija*, Sofia 1967, IV, 478-479.

MACHIEL KIEL

ZİŞTOVİ ANTLAŞMASI

1787'de başlayan
Osmanlı-Rus-Avusturya savaşı sonunda
4 Ağustos 1791'de
Avusturya ile yapılan barış antlaşması.

Osmanlı Devleti'nin 17 Ağustos 1787'de özellikle Kırım'ın geri alınması amacıyla Rusya'ya ilân ettiği savaş bu devletle ittifak içinde bulunan Avusturya'nın da katılımıyla (9 Şubat 1788) iki cephele olarak sürdürülmüştür. Savaşın ilk yılında Avusturya cephesi Rus cephesine göre daha başarılı geçmekle beraber kısa zamanda savaş her iki taraf için değişkenlik arzeden başarı ve yenilgilerle devam etmiştir. İmparator II. Joseph, Fransız İhtilâli sebebiyle (1789) bu müttefikinden yardım gelmesi ihtimalinin ortadan kalkması; Hollanda, Macaristan ve Galiciya'da, hatta Alman asıllı mevzus topraklarında uyguladığı radikal reformlar yüzünden ayaklanma emarelerinin kendini göstermesi gibi sebeplerle Türk savaşının bir an önce sona erdirilmesini zorunlu görmeye başlamıştı. Eylül sonunda Başvekil Prens Wenzel Anton von Kaunitz'e açılan barış yapılması tâlimatını vermişti ve o sıralarda elinde tuttuğu Belgrad'ı iade etmeye hazırdı. Kendisi 20 Şubat 1790'da öldüğünde yerine geçen kardeşi II. Leopold da aynı fikirdeydi. Prens Kaunitz'in savaşa devam edilmesi yönündeki tavsiyelerine itibar etmeden 31 Ocak 1790'da Osmanlı Devleti ile kendisine karşı ittifak içine giren Prusya Kralı II. Friedrich Wilhelm'e bizzat yazdığı bir mektupla barışçıl niyetini dile getirmişti.

Prusya kralı da 15 Nisan tarihli cevabında komşularıyla barış içinde yaşama arzusunu belirtmekle beraber kuzeydeki ve doğudaki dengelerin Prusya'nın güvenliğini tehdit edecek şekilde bozulmasına izin verilemeyeceğini de vurguluyordu. Barışın Rus ve Avusturya hükümdarlarının tutumuna bağlı olduğunu söyleyerek bunun iki tarzda gerçekleşebileceğine dikkat çekmişti: Savaşan devletlerin İngiltere'nin önerdiği üzere "status quo ante bellum" yani savaş öncesi duruma dönülmesi ilkesini benimsemeleri veya Prusya'nın tercih ettiği gibi birtakım toprak değiş tokuşu ile genel bir barış planı üzerinde anlaşmaya varılması (Karamuk, s. 191-193). İngiliz hükümetinin savaş öncesi duruma dönülmesi teklifi, toprak değiş tokuşuyla Prusya'nın genişlemesi planının mimarı olan Başbakan Ewald Friedrich von Hertzeberg'in politikasını sonuçsuz bırakmaya yönelikti. Bu plan gereğince 1718 Pasarofça Antlaşması esasına göre bir barış yapılmasına olumlu bakılmakta, Türk topraklarından elde edeceği kazançlar karşılığında Avusturya'nın Galiciya'yı Polonya'ya terketmesi ve Kırım'ın da Rusya'ya bırakılması öngörülmektedir. Galiciya'yı alan Polonya'nın Danzig ve Thorn'u Prusya'ya terketmesiyle doğuda ve kuzeyde genel bir âhenk kurulmuş olacaktı.

Bâbüli'ye müttefik olarak üstüne düşeni yerine getirdiğini göstermek, böylece Avusturya'yı da toprak takası planına kabule zorlamak üzere Prusya kralı orduyla birlikte haziran başlarında Silezya'ya doğru hareket etti ve 18 Haziran'da Bohemya sınırında Reichenbach yakınlarındaki Schönwalde köyünde karargâh kurdu. Burada Kont Herzberg, Avusturya delegeleriyle görüşmelere başladı. Kral, Belgrad'ın iadesiyle Pasarofça sınırlarının geçerliliğini ve genel barış planına yanışılmasını beklemekteydi. Görüşmeler uzlaşma ihtimalini zora soktuğunda bu planın tatbik edilebilirliğinden şüphe duydu. Avusturya, Belgrad dahil 1718'de Pasarofça'da kabul edilen şartlara yanışmakta, tuz havzaları (memleha) dışarıda kalmak şartıyla Galiciya'nın küçük bir parçasının Polonya'ya terkini teklif etmekteydi, ancak Polonya ile Bâbüli'nin bu plana rıza göstermesi muhtemel görünmüyordu. Herzberg'in uygulanması mümkün olmayan tasavvurlarına karşı nihayet Berlin kabinesinden güçlü sesler yükseldi. Fransa'da monarşileri tehdit eden gelişmeler yaşanırken Prusya'nın bir savaşa girmemesi gerektiği ileri sürüldü. Kral giderek "sta-

ZİŞTOVİ ANTLAŞMASI

tus quo ante bellum” esasını en uygun çözüm olarak görmeye başladı.

Galiçya’dan alacağı bazı toprak parçalarına karşılık Danzig ve Thorn’u terke katıyen yanaşmayan Polonya dışında İngiltere’nin de böyle bir takasa kesinlikle karşı çıkması fikir değiştirmesinde etkili oldu. Herzberg planını bir tarafa bırakıp savaştan önceki duruma dönülmesi için Avusturya’ya son bir ultimatum verdi ve Osmanlı Devleti ile barış yapması talebinde bulundu. Avusturya buna boğun eğmek zorunda kaldı ve iki devlet arasında 27 Temmuz 1790’da Reichenbach Konvansiyonu imzalandı. Bu antlaşma Prusya’nın yanında yer alan Hollanda ve İngiltere tarafından da garanti edildi. Böylece Avusturya, Bâbiâli ile hemen bir mütareke ve ardından Prusya ile deniz devletlerinin garantörlüğünde “status quo strict” yani hazır duruma mutlak riayet edilmesi kaidesine göre barış yapmayı kabul etmekteydi. Avusturya’nın kendi güvenliği için öngördüğü 1739 Belgrad Antlaşması’nın sınır düzeltimiyle ilgili istekleri, yine bu devletlerin garantörlüğünde ve Bâbiâli’nin onay vermesi halinde yerine getirilecekti. Görüşmelerden Avusturya’nın toprak kazancıyla çıkması halinde Prusya’ya da aynı değerde bir genişleme hakkı tanınacaktı. Rusya’ya ise artık yardım etmeyecek ve ileride yapılacak barış görüşmelerine de karışmayacaktı. Prusya kralı, müttefikleri olan iki denizci devletle beraber öngörülen “status quo”yu garanti etmekte ve akdedilecek mütarekeden hemen sonra iki devlet arasında bir barış konferansının toplanmasını ve görüşmelerde aracı olarak bulunmayı tekeffül etmekteydi (Zinkeisen, VI, 791-792; Golda, s. 59-61; Beydilli, s. 71 vd.).

1790 yılı içinde sürdürülen savaş Osmanlı tarafı için fazla ciddi gayretlere ve sonuçlara sahne olmamıştı, sefer mevsiminin de böyle geçmesi beklenmekteydi. Öte yandan Prusya ile yapılan ittifak yol açtığı gevşeklik yüzünden askerî başarısızlıkların sebebi gibi gösterilmekteydi. 16 Nisan’da eski Hırsova kış boyunca süren zorlu bir muhasaradan sonra Avusturya kuvvetlerinin eline geçti. Ardından Prens Coburg iyi bir savunma ortaya koyan Yergöğü’ü nâfile yere sıkıştırdı ve ağır kayıplar vererek Bükreş’e dönmek zorunda kaldı. Nisan sonlarında Vidin’den hareketle Tuna üzerinden Kalafat’a çıkan Osmanlı kuvvetleri de aynı hızla geri püskürtüldü. Haziran’da Hırvat-Sloven serhaddinde küçük bir kale olan Çettin, Avusturya’nın eline geçti. Prens Coburg’un Mareşal Kont

Alexander Suworow-Rymniski kumandadaki Rus kuvvetleriyle ortak saldırı hazırlığı uygulama aşamasında iken Reichenbach Konvansiyonu’nun akdi ve bütün cepelerde çatışmaların kesilmesi emrinin intikaliyle sonuçsuz kaldı, böylece Sadrazam Şerif Hasan Paşa çok kötü bir duruma düşmekten kurtuldu (Zinkeisen, VI, 795-797).

Konvansiyonun yapıldığı, Prusya’nın İstanbul’daki elçisi Friedrich W. Ernst von Knobelsdorf tarafından Bâbiâli’ye haber verildi ve Avusturya’nın mütarekeye hazır olduğu bildirildi. Yergöğü civarında karar-gâh kuran Sadrazam Şerif Hasan Paşa’ya da yapılacak mütareke için gerekli yetkilerle donatılarak gönderilen Albay Spiridion von Lusi vasıtasıyla mâlûmat verildi. Reisülküttâb Abdullah Birri ile görüşen Lusi, kralının Avusturya’yı savaştan önceki duruma dönmek üzere barışa zorladığını söyledi ve bir an önce mütareke kararı alınmasını istedi. Mütarekenin, hemen ardından Rusya üzerine yürümek amacıyla yapılacağını özellikle vurgulayan III. Selim, Rusya’ya yönelecek ordunun geçmesi için Avusturya’nın işgal altında tuttuğu Tuna kıyısından sekiz-on saat geri çekilip barışa kadar emaneten elinde tutacağı Eflak’tan yol açılmasına izin verilmesi şartını öne sürdü ve mütarekeden hemen sonra yapılmasını beklediği barış için savaştan önceki duruma dönülmesini yeterli buldu. Lusi, Yergöğü’den İbrail’e yol açılmasını Avusturya başkumandanı Prens Coburg’a yazamayacağını, bu hususun Reichenbach’ta varılan mutabakatta da yer almadığını, bunun ancak barıştan sonra mümkün olabileceğini, aynı hakkın Rusya’nın da istemesi halinde Eflak’ın savaş alanı haline gelebileceğini belirtti. Ordu ricâli ise Rusya karşısında savaşın başarıyla sürdürülemeyeceği kanaatine sahipti ve Eflak’tan yol açılması bahanesiyle vakit geçirmekteydi, Rusya ile de bir an önce barış yapılmasını istiyordu (Cevdet, V, 60). 6 Eylül 1790’da İstanbul’da toplanan meşveret meclisi ön şartlardan vazgeçti ve süratle mütarekenin yapılması kararına vardı. Bunun üzerine mütarekeye dair bizzat Lusi tarafından kaleme alınan bir taslak metin tercüme edilerek kısmen düzeltildi ve Prens Coburg’a yollandı (Mehmed Said Gâlib, I, 23-33).

Prens Coburg tarafından kabul edilerek geri gönderilen mütareke senedi sürati bazı yerleri tekrar tashih edilip iade edildi, o da bunu imzalayarak tekrar geri gönderdi. Metin, Yergöğü’deki sadrazam çadırında 9 Muharrem 1205 Pazar günü (18 Eylül 1790) Prusya temsilcisi Lusi’nin

aracılığıyla Prens Coburg adına imparatorluk saray tercümanı Baron Ignaz von Stürmer ve sadrazam tarafından imzalandı, mübadele edilip Stürmer eliyle Prens Coburg’a götürüldü. Antlaşma metni 21 Eylül’de Coburg tarafından da imzalandı, geri getirilip sadrazam çadırında resmen mübadele edildi (a.g.e., I, 40-42). Böylece Prens Coburg ile Sadrazam Şerif Hasan Paşa arasında 1791 Haziran ayına kadar sürecek dokuz ay vadeli altı maddelik bir mütareke yapılmış oluyordu. Anlaşmanın 3. maddesinde, bu mütarekenin aracı devletler olan Prusya, İngiltere ve Felemenk’in iştirakiyle Osmanlı ve Avusturya arasında barış müzakerelerinde bulunulmak için ve görüşmelerin yapılacağı yere delegelerin gönderilmesine medar olmak üzere akdedildiği, barışın bir an önce gerçekleştirilmesinin iki devletin de beklentisi olduğu ve barış görüşmelerinin dokuz ay içinde neticelendirilmesi gerektiği ifade edilmekteydi. Bu anlamda Yergöğü mütarekesi, daha sonra 12 Ağustos 1791’de Ruslar’la Kalas’ta yapılan mütareke ile kıyaslandığında barış görüşmelerini herhangi bir ön şart olmadan başlatan bir antlaşmadır (Ahmed Câvid, s. 120-123; Martens, IV, 571-574; Golda, s. 78 vd.). 1 ve 2. maddeler, taraflarca çatışmalara son verilmesi ve sınır boylarındaki yetkililere bu gelişmeyle ilgili tâlimatların hemen gönderilmesi, mütarekeden sonra iki taraf ahali arasında tecavüzlerin cezalandırılması ve ortaya çıkacak zararların tazminiyle, 6. madde, iki taraf ahalisinin izin almaları kaydıyla mütareke esnasında barış dönemi hukukuyla dolaşmaları ve işlerini takip edebilmeleriyle, 5. madde görüşmelerin yapılacağı yerin güvenliğini ve serbest dolaşımının sağlanmasını ilgili olup 4. madde mütarekenin en önemli maddesini teşkil etmekteydi. Burada sınır boylarındaki kuvvetlerin iki tarafa da yük teşkil ettiğine işaretle bunların büyük ölçüde geri çekilmesi, Eflak’ı işgal altında tutan Avusturya’nın burada asayiş sağlayacak miktarda kuvvet bulundurması, bu kuvvetlerin yerlerinde kalmaları ve Kule, Yergöğü, İbrail nahiyelerine girmemeleri öngörülmekteydi. Osmanlı tarafı Eflak sınırında ancak buralardaki kaleler için yeterli, İbrail’de ise Rus harbinin devam etmesinden ötürü gerekenden fazla muhafız asker bulundurabilecekti. Ancak bu askerlerin Eflak’a veya Avusturya elinde bulunan yerlere girmeleri yasaktı. İki tarafın sahillerinde Tuna üzerinde seyretmek karaya çıkmamak şartıyla mümkün olabilecekti. Kont von Lusi antlaşma metninin

sonuna, bu mütarekeye Prusya kralının tavassutu ve kefaletiyle karar verildiğini tasdik ve beyan eden kendi eliyle bir şerh düş-tü (Ahmed Câvid, s. 123; Martens, IV, 574).

Avusturya cephesini kapatmış olmakla beraber Reichenbach Konvansiyonu Bâbiâli'de pek fazla hoşnutsuluk yaratmadı. Prusya'nın askerî harekâta geçmesi beklentisi doğrultusunda saldırı planları yapan Bâbiâli, 14 Ağustos 1790'da savaştan önceki duruma göre Rusya ile barış yapan İsveç'i de aradaki ittifak antlaşmalarına riayet etmemekle suçlamaktaydı. Buna rağmen sonbaharda barış görüşmeleri için hazırlıklara başlandı. İsveç dahil garantör devletler Rusya ile de barış yapılması için araya girdiler, ancak bu her iki devlet tarafından da kabul edilmedi. III. Selim, 31 Ocak 1790 tarihli ittifak antlaşmasının ilk maddesinde Rusya'ya karşı savaşa girmeyi tekeffül eden Prusya'nın harekete geçmesini beklemekteydi. Avusturya'yı kaybeden çarice ise İsveç ile savaşın sona ermesinden ötürü kendini rahatlamış hissetmekte, Prusya'nın Rusya ile savaşmayaacağını belli olması elini daha da güçlendirmekteydi. Görüşme mahallinin tesbiti fazla zaman almıyorsa da görüşmeler tartışmalı geçti. Avusturya ve aracı devlet temsilcileri Avusturya'nın işgali altındaki Bükreş'i, bu olmazsa Krayova kasabasını öne sürmekteydi. Osmanlı tarafı ise düşman işgalinde bulunan bir yerde görüşmelerin yapılmasını yenilgi işareti kabul etmekteydi. Özellikle III. Selim, Osmanlı toprakları içindeki bir yerin seçilmesinde ısrar etmekte, böyle bir tercihin topraklıların ağır masraflarının üstlenilmesine yol açacağı uyarısı "tüccar zihniyeti" sayılarak önemsenmemekteydi (Mehmed Said Gâlib, I, 47; Cevdet, V, 68).

Sonunda Yergöğü, Rusçuk ve Niğbolu yanında teklif edilen Zıştovi (Zıştova) üzerinde karar kılındı. Kasabanın seçiminde burasının Tuna üzerinde ve her tarafa erişilmesi kolay yol kavşağı üstünde olması, ahalisinin mazbut olup güvenlik sorunu bulunmaması, dolayısıyla aileleriyle birlikte gelecek olan elçilerin ağırılanmasına uygun görülmesi gibi hususların etken olduğu anlaşılmaktadır (Cevdet, V, 57-68). Avusturya Başbakanı Prens Kaunitz de böyle bir seçimle Avusturya'nın aşağılandığı kanaatini taşımakla beraber (Zinkeisen, VI, 807-808) içinde bulundukları ağır malî sıkıntıdan ötürü görüşmelerin Osmanlı tarafında yapılmasına fazla itiraz etmedi (Gardos, XXIV [1972], s. 352). Zıştovi'nin görüşme için hazırlanması, gerekli mekânın tahsisi ve tefrişi, güvenlik önlemleri-

nin alınması sürerken delegelerin tesbiti ve yetki belgeleriyle donatılması da süratle tamamlandı.

Garantör aracı devletlerden İngiltere'yi Sir Robert Murray Keith, Hollanda'yı Kont Rénier von Häften ve Prusya'yı Marki von Lucchesini temsil edecekti. Lehistan'ın görüşmelere katılma isteği Prusya'nın olumsuz tutumu yüzünden kabul edilmedi. Avusturya delegesi olarak Kont Peter Philip von Herbert-Raethael ile Türk barışında bir Macar'ın da bulunmasını talep eden Macar meclisinin isteğine uyularak 27 Ocak 1791'de yapılan altıncı oturumdan itibaren görüşmelere katılan (Mehmed Said Gâlib, I, 193) Kont Franz Esterhazy von Galantha görevlendirildi. Osmanlı Devleti ise Reisülküttâb Abdullah Birri Efendi, Ordu-yı Hümâyûn kadısı İsmet İbrahim Bey ve rûznâmçe-i evvel Dürrî Mehmed Efendi tarafından temsil ediliyordu. Mehmed Avnî Efendi mükâleme kâtibi, Mehmed Said Galib Efendi vekâyi' kâtibi tayin edildi. Gerekli masrafların görülmesi işi mükâleme defterdarı olan Hasan Efendi'ye havale edildi ve sâbık Boğdan Voyvodası Kostantin Beyzâde Aleksander Morussi mükâleme tercümanı oldu. Avusturya tarafının tercümanlık hizmeti için İstanbul'daki elçilik tercümanı Jacob von Wallenburg görevlendirildi. Ayrıca Avusturya, Prusya ve İngiltere'nin birer zabıt kâtibi bulunuyordu (Hammer, *Österreichische Zeitschrift*, s. 343; Mehmed Said Gâlib, III, 55-56; Golda, s. 99-101). Delegeler 23 Rebûlâhir 1205 (30 Aralık 1790) tarihinde ilk defa bir araya gelip ruhsatnâmelerini takdim ettiler, böylece barış görüşmelerine resmen başlandı. Yedi ay süren görüşmelerin sonuncusu 3 Zilhicce 1205 (3 Ağustos 1791) tarihinde olmak üzere toplam on sekiz genel oturum gerçekleştirildi; bu arada özellikle Prusya delegesi yanında diğer aracı devlet delegeleriyle de ayrı veya ortak bir dizi görüşme yapıldı.

Prusya elçisi Knobelsdorf'un İstanbul'daki vazifesinin öneminden dolayı mevkiini terketmesi uygun görülmediğinden Zıştovi toplantılarında Prusya'yı temsil etmesi kararlaştırılan Varşova elçisi Jérôme Marki von Lucchesini 5 Aralık 1790'da Zıştovi'ye ulaştı ve İbrahim İsmet Bey'in de gelmesiyle tam kadro hazır bulunan Osmanlı delegeleriyle ilk görüşmesini yaptı (10 Aralık). Osmanlı delegeleri kendisine son derece güven duymaktaydı, bu sebeple barış antlaşması için bir taslak hazırlamasını teklif ettiler. Bu durum Lucchesini'ye, konferans süresince daha rahat faaliyet gösterme ve Berlin'den aldığı tâli-

matlara uygun davranma imkânı verdi ve Osmanlı delegelerinin acemilikleri yüzünden müzakerelerde Avusturya delegelerinin tuzaklarına düşmelerini engellemeye çalıştı (Knobelsdorf, *Erstes Heft*, s. 12). Birri Efendi ile yaptıkları ilk görüşmede bir taslak hazırlamaya gayret ettiler. Reichenbach'taki mutabakata göre Osmanlı sınırının savaş öncesindeki duruma getirilmesi ve Rusya barışının imzalanmasına kadar tarafsızlık içinde kalması beklenen Avusturya'nın Hotin Kalesi'ni emane-ten elinde tutması gibi ana konularda pek sorun çıkmayacağı tahmin edilmekteydi. Ancak görüşmelerde bunun böyle olmadığı ortaya çıktı. Avusturya gemilerinin Karadeniz'de serbest dolaşımı, Boğdan'da konsolosluk açması ve Garp ocaklarının verdiği zararların tazmin edilmesi gibi isteklere Osmanlı tarafından karşı çıkılmaktaydı. Avusturya'nın Reichenbach'taki mutabakata rağmen, Hırsova'nın Bosna taraflarında öteden beri anlaşmazlık konusu olan bazı yerleri işgal altında tuttuğu halde iade edeceği yerlere mahsuben kendisine terkedilmesini istemesi görüşmelerin zannedildiği gibi kısa sürmeyeceğine işaret etmekteydi. Bunlara karşı çıkan Osmanlı tarafı ise 1775'te terkedilen Bukovina'nın iadesi ve savaş tazminatı talebinde bulunmaktaydı (Mehmed Said Gâlib, I, 70-71, 236).

Bütün bunların dışında nihayet Reichenbach kararlarının esas alınmasına ve hâlihazırdaki duruma mutlak surette riayet edilmesine (ibkâ-i mâkân alâ mâkân / status quo strict) ve "status quo" tabirinden ne anlaşılması gerektiğine dair uzun tartışmalarla gelişecek bir süreç başladı (Cevdet, V, 172). Osmanlı delegeleri Reichenbach'ta "status quo ante bellum" tabirinin savaş öncesi duruma dönüş, dolayısıyla ele geçirilen kalelerin ve yerlerin iadesi anlamında kullanıldığında ısrar ederken (Mehmed Said Gâlib, I, 147-148) 1739 Belgrad Antlaşması'ndan savaş ilânı (8 Şubat 1787) tarihine kadar geçerli bütün "uhûd, şûrût, evâmîr ve senedât ibkâ olunmak üzere" "status quo strict" esasını talep eden ve bunu görüşmelere başlanmasının ön şartı kabul etmek isteyen Avusturya tarafı bu tabire çeşitli anlamlar yükleyerek görüşmeleri kasıtlı şekilde süruncemede bırakmaya, böylece müttefiki Rusya'ya zaman kazandırmaya çalışıyordu. Yedi oturum boyunca tartışılan bu konu mükâleme mazbatalarında büyük bir yer işgal eder. III. Selim, "status quo" tabirinin seferden önceki duruma dönme anlamında kabulüne rıza göstermekte ve Rusya'

ZİŞTOVİ ANTLAŞMASI

nın karşısına çıkmak üzere barışın bir an önce akdini istemekteydi (a.g.e., I, 221). Bu teknik tabir üzerinde sürdürülen tartışmalar, nihayet "hudûd-ı kadîmenin ibkâsı ve ele geçirilen toprakların iadesi" ile devletler arası her türlü antlaşmanın yenilenmesi ve geçerliliği şeklinde bir ortak tanımlamanın kabulüyle sona erdi (a.g.e., I, 249).

Bununla beraber Avusturya'nın savaşı ilân eden taraf olarak tazminat vermesi, Bukovina'nın iadesi, Rusya ile ittifakın feshi, Karadeniz'e gemilerinin çıkmaması, Memleketeyn'de konsolosluk açması ve Garp ocaklarının tazminatı meselelerini kabul etmeyeceği görüldü. Prusya ve diğer iki aracı devlet de bu konulara pek fazla müdahalede bulunmadı (a.g.e., I, 236-237; Golda, s. 116). Bununla birlikte Osmanlılar için esas hedefi Rusya teşkil ettiğinden barışın bir an önce yapılması arzulanıyordu. Bu husus padişahın emri olarak delegelere bildirildi, yukarıdaki maddelerin bazılarında vazgeçilebileceği ifade edildi. Öte yandan Prusya temsilcisinin de katkısıyla hazırlanan bir barış taslağı Avusturya delegesi Herbert tarafından olumlu karşılanmayınca düzeltilmesi işi aracı devlet delegelerine havale edildi. Bunlar da Reichenbach Antlaşması'nın yapılacak barışa esas teşkil edeceğini ve taslağın buna ters düşmemesi gerektiğini tekrar vurguladılar. Herbert ise barışın bu esas dahilinde akdine engel olmak istiyordu (Mehmed Said Gâlib, I, 243; Golda, s. 128-129). Bu arada yapılacak antlaşmaya Prusya'nın kefaleti ilhak edileceğinden 1790 tarihli Osmanlı-Prusya ittifakının yenilenecek yerine bir savunma antlaşması yapılmasının lüzumu Prusya temsilcisi Lucchesini tarafından dile getirildi ve buna cevaz veren bir senedin peşinen teslimi istendi. Herbert'in karşı çıktığı bu garanti maddesi İstanbul'da meşveret meclisinde görüşüldüğünde III. Selim, senedin 1790 antlaşmasına dahil edilmesi ve Prusya'nın Rus savaşına etkin katılımının açıklığa kavuşturulması şartının ilâvesiyle onay verdi (Mehmed Said Gâlib, I, 244). Öte yandan Prusya delegesi tarafından yeni bir savunma antlaşması taslağı hazırlanarak tartışmaya açıldı (a.g.e., II, 50-51). Ancak Avrupa'da süratle değişen siyasi durum yalnız böyle bir ittifakı gereksiz kılmayacak, aynı zamanda 1790 ittifakını da hükümsüz bırakacaktır.

Herbert, 17 Ramazan 1205 (20 Mayıs 1791) tarihinde yapılan onuncu toplantıda on sekiz madde üzerine tertip edilmiş bir barış taslağı sundu. Burada ileride ya-

pılacak barış antlaşmasının temel maddelerini görmek mümkündür (a.g.e., II, 126-128; Golda, s. 152-156). Bu taslak 22 Mayıs'ta sadrazama ve kaymakam paşaya gönderildi. 28 Mayıs'ta İstanbul'da yapılan meşverette Rus seferine devam edilmesi zarureti ve aracı devlet temsilcilerinin gevşek davranması göz önüne alınarak barışın kaçınılmazlığı tekrar dile getirildi (Cevdet, V, 214-215). Öte yandan mütarekenin 11 Haziran 1791'de sona erecek olması kaygıları daha da arttırmaktaydı. Bu arada Herbert, sınır düzeltmeleriyle ilgili Avusturya'ya bırakılması lâzım gelen yerler hakkında ayrı bir temessük kaleme alarak takdim etti (Mehmed Said Gâlib, III, 27). Burada da ileride yapılacak barış antlaşmasına ilâve edilen müstakil metinde yer alacak ana maddeler bulunmaktaydı. Anlaşmazlık konularının barış sonrası bırakılmasına ve "status quo" üzerinden barışın hemen akdine, dolayısıyla Avusturya tarafından istilâ edilen bütün arazi ve kalelerin eksiksiz iade edilmesi halinde, mukabilinde mevcut bütün ahidnâme ve senetlerin yenilenmesi şartıyla barışa hazır olunduğuna, karşı tarafın ısrarı ve savaş tehlikesinin tekrar belirmesi halinde "ruhsat-ı kâmile" ile donatılmış delegelerin kimseye danışmadan karar verebilmelerine dair meşveret meclisinde varılan mutabakat ve bununla ilgili III. Selim'in

onayı ile, 7 Şevval 1205 (9 Haziran 1791) tarihi itibarıyla hazırlanan ruhsatnâme ve üç temessük belgesi yola çıkarıldı. Ancak bunlar Ziştovi'ye varmadan gelişmelerden habersiz olan Herbert, Osmanlı delegelerine sunduğu on sekiz maddelik taslağın kabul edilmesi şartıyla barışa razı olunması halinde geri dönmesi için haber verilmesini talep etti ve 10 Haziran'da Bükreş'e çekilerek görüşmelerin kesilmesine yol açtı. Kendisinin geri çağırılması teslimiyet anlamına geleceğinden işin tesviyesi araçlara ve Berlin hükümetinin etkin müdahalesine havale edildi (a.g.e., III, 42-46, 62; Golda, s. 182-183). Halbuki barış akdinden sonraki beyanlarında Herbert, sunduğu antlaşma sûretinin kabul edilerek Bükreş'e gitmesinin engelleneceğini sandığını itiraf etmiştir (Mehmed Said Gâlib, III, 195).

Barışın yapılamaması her iki taraf için endişe verici bir gelişmeydi. 15 Haziran'da Ruslar'ın Tulça'dan Babadağı'na yaklaşmakta oldukları haberi gelmiş, Eflak seraskerine, Yergöğü, Kule, Vidin, İbrail muhafızlarına ve Bosna valisine gizlice tâlimat gönderilerek hazırlıklı bulunmaları emredilmiştir. Ancak yeterli askerin bulunmaması sebebiyle Avusturya etkin bir şekilde barışa zorlanamamaktaydı. Oysa Rus cephesinde kaydedilecek başarı Avusturya barışının bir an önce akdine bağlı görünüyordu. Prusya'nın da daha fazla bir yardımda bulunamayacağı anlaşılıyordu. Nakit sıkıntısı had safhadaydı ve bu da barışın bir an önce yapılmasında önemli rol oynuyordu. Öte yandan Fransa'daki gelişmeler Avusturya'yı da endişeye sevk etmekteydi. XVI. Lui, Avusturya'ya sığınmak üzere ailesiyle gizlice Paris'ten kaçmış, ancak dört gün sonra sınırı aşmadan yakalanıp geri götürülmüştür. II. Leopold kız kardeşi olan Fransa kraliçesinin âkibetiyle yakından ilgilenmekte, Prusya kralını da devreye sokarak Pillnitz Beyannâmesi'ni yayımlamakta ve monarkların çıkarları doğrultusunda Fransa'daki gelişmelere müdahale etmenin önlemlerini almaktaydı. Bu durumda Türkler'le başlayan görüşmelerin barışla noktalanması giderek daha âcil bir istek haline gelmişti.

Böylece taraflar "status quo ante bellum" esası üzere barışa hazır duruma geldiler. Osmanlı tarafında ise Avusturya'nın talep ettiği bu esasa aykırı bazı taleplerine, Hırsova'nın terki ve Bosna'nın Unna suyu arkasında yer alan Hırvatlık arazisinin verilmesine de rıza gösterilmesi fikri ağırlık kazandı ve bu son hususun ayrı bir belgeyle tanzim edilmesi uygun görüldü.

Ziştovi Antlaşması'nın yapıldığı kabul edilen ev ile duvarındaki kitâbe

Yine de Bukovina'yı terkeden 1775 tarihli senedin 4. maddesinde (Cevdet, V, 312-315; Noradounghian, I, 337) Avusturya'nın Bukovina'ya karşılık Hırsova'dan vazgeçmeyi kabul etmesi sebebiyle Hırsova konusunda ısrar etmeyeceği var sayılıyor; ancak asıl hedefinin Hırvatlık arazisi olduğu ve bundan da vazgeçmeyeceği kabul edilmekteydi. Bu arazi üzerinde Bosna tasarrufunda on beşten fazla palanka bulunması bölge halkının tepkisinin de hesaba katılmasını gerektiriyordu. Nitekim barıştan sonra buradaki bazı yerlerin terki söz konusu edildiğinde Bosna ahalisi buna büyük tepki göstermiştir. 1 Haziran 1791'de yaptığı beyanatında Prusya kralı, Reichenbach'ta varılan mutabakat hükümlerinden olduğunu da vurgulayarak tarafların "status quo" ilkesine göre davranmaları gerektiğine işaretler, barışın geciktirilmeden akdinin temini amacıyla iki devlet arasındaki tartışmalı konuların ayrı bir senede bağlanıp tanzim edilmesini istedi (Hammer, *Österreichische Zeitschrift*, s. 357; Mehmed Said Gâlib, III, 127; Golda, s. 215 vd.). III. Selim kralın bu davranışını şükranla karşılamakta ve aynı müdahaleyi Rusya için yapmadığından ötürü esef duymaktaydı.

Bu arada mütareke süresini aşmış bulunuyordu. Her iki taraf da Herbert'in kendiliğinden dönmesi veya davet edilerek gelmesi hususunda devletlerinin şanına halel getirmeyecek çözümler aradığından geri çağırılması işini Prusya delegesi Lucchesini üstlendi. Neticede Avusturya heyeti 18 Temmuz'da Zıştovi'ye döndü. III. Selim delegelere tekrar "ruhsat-ı kâmile" verip barışın bir an önce yapılmasını istedi (Mehmed Said Gâlib, III, 134). Lucchesini de Osmanlı tarafına iki devlet arasında sınır oluşturmak üzere, Çerna suyunun sağ yakasına kadar uzanan araziyle beraber Eski Hırsova'nın buralarda istihkâm inşa etmemek kaydıyla Avusturya'ya bırakılmasının barışın bir an önce yapılmasına katkısı olacağını ifade etti (Zinkeisen, VI, 828). Böylece Avusturya'nın bazı toprak taleplerine olumlu cevap verilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Mütarekenin üç hafta daha uzatılmasına karar verildi ve Herbert'in daha önce takdim ettiği on sekiz maddelik barış taslağı üzerinde görüşmelere devam edildi. Bu defa taraflar Lucchesini'nin etkin ara buluculuğu altında esirlerin mübadelesi, ele geçirilen malların teslimi gibi ortaya çıkan bazı pürüzlere rağmen kısa zamanda uzlaştı. Böylece ana metin ve diğerinden bağımsız olarak aynı anda imzalanmak şartıyla iki ba-

riş antlaşması ortaya çıktı. Lucchesini, 1 Ağustos'ta Türk tarafının pazarlığı yapılan maddeler dahilinde müstakil metni kabul etmeye ve bunu ana metinden hemen sonra imzalamaya hazır olduklarını bildirdi. Bunu takiben yapılan on yedinci toplantıda esas (muahede) ve müstakil (senet) metinler üzerinde son defa çalışıldı, bunların Türkçe ve Fransızca tercümele-ri tarafların tercümanlarınca karşılaştırıldı ve 4 Ağustos Perşembe günü mübadele edilmesine karar verildi. O gün yapılan on sekizinci ve son oturumda protokol konuşmalarının ardından antlaşma metinleri tercümanlar vasıtasıyla okundu, ardından top sesleri arasında tarafların birbirini kutlamalarından sonra dağıtılan hil'atler ve yapılan ikramlarla esas antlaşmanın imzalanma ve usul gereği mübadele resmi tamamlandı. Bir saat sonra da Avusturya delegeleri tekrar gelerek bu defa araçlar olmadan muâhede-i mahsûsa senedini imzaladılar, bu arada birer harita mühürlene-rek teâti edildi (Hammer, *Österreichische Zeitschrift*, s. 359; Mehmed Said Gâlib, III, 179-181; Cevdet, V, 221-222; Golda, s. 219 vd.). "Düvel kaidesi" olmak üzere imzalanan metinlerin tasdiknâmeleri gelinceye kadar delegeler ruhsatnâmelerini aracı elçiler vasıtasıyla emaneten kalmak üzere mübadele ettiler. Dolayısıyla Osmanlı delegeleri ellerindeki temessük ve ruhsatnâmeyi Prusya elçisi vasıtasıyla Nemçe delegesine ve bunların temessükleri de İngiltere elçisi eliyle Osmanlı tarafına teslim edildi. 3 Zilhicce 1205 Perşembe günü (3 Ağustos 1791) imzalanan esas barış antlaşması (ahidnâme) mukaddime ve hâtime kısımları hariç on dört madde, mu-

âhede-i mahsûsa ise yedi madde üzerine düzenlenmiş olup (Mehmed Said Gâlib, III, 185-190, 192-194; Noradounghian, II, 6-16; Golda, s. 221 vd.) 12 Zilhicce'de (12 Ağustos) onaylandı (Mehmed Emin Edib Efendi'nin *Hayatı ve Tarihi*, s. 208-225; Cevdet, V, 315-327) ve 23 Ağustos'ta yine merasimle Zıştovi'de mübadele edildi.

Esas metnin ilk maddesi Sırbistan, Karadağ, Bosna ve Memleketeyn ahalisinin savaş esnasındaki tutumlarının bağışlandığı genel bir affa işaret eder. Mütetkip maddelerde iki devlet arasında akdedilen bütün antlaşmaların geçerliliği, Avusturya'nın Rus barışının bitimine kadar emaneten elinde tutacağı Hotin Kalesi hariç ele geçirdiği yerlerin tamamının iade edilmesi, esirlerin serbest bırakılması, sınır bölgelerinde ticaretin ve seyahatin sürdürülmesi, Katolik mezhebi ve hac serbestisi gibi hususlara yer verilmiş olup son maddeler elçi teâtisi ve tasdiknâme vadesiyle ilgilidir. Barış antlaşmasının ikinci belgesini teşkil eden muâhede-i mahsûsa senedinde Avusturya'ya bırakılacak yerler belirtilir. Daha evvel kararlaştırıldığı üzere Çerna ve Eski Hırsova bölgesinin tahkim edilmemek kaydıyla terki, Unna suyu boyundaki sınır düzenlemelerinin Avusturya'nın isteğine uygun biçimde halli ve ellerindeki müstahkem mevkiilerin aynen iadesi ifade edilir (Zinkeisen, VI, 828-831; Golda, s. 228-232).

Zıştovi Antlaşması Avusturya'nın Osmanlı Devleti'yle 1533-1791 arasındaki zaman içinde otuz üç mütareke yanında yaptığı yirmi birinci barış antlaşmasıdır (Hammer, *GOR*, IX, 287-301). Avusturya üç buçuk sene devam eden bu savaştan umduğunu bulamamış, uğradığı genel hasar ve zararı karşılamaktan uzak bazı küçük kazançlarla yetinmek zorunda kalmıştır (Cevdet, V, 223). Ticaretle ilgili olarak sağlanan hakların tecdid ve teyidi, şimdiye kadar pek emsali görülmeyen bir uygulama olmak üzere bütün savaş esirlerinin serbest bırakılması, Avusturya topraklarına kaçıp yerleşmiş Osmanlı reâyâsının haklarının korunması ve bunların kayserin uyrukları olarak tanınmaları, Katolik mezhebinin ve bu inançtaki Osmanlı uyruklarının korunması, Eski Hırsova ve Unna bölgesindeki toprak kazançları bu gereksiz savaşın yetersiz ganimetini teşkil etmiştir (Hammer, *Österreichische Zeitschrift*, s. 359). Ancak iki cephele bir savaş sürdürmek zorunda kalan Osmanlı Devleti'nin de malî gücünün zorlanmış olduğu gözlenmektedir. Nitekim aracı devlet elçilerine hizmetlerinden ötürü verilmek istenen otuzar bin ku-

Zıştovi'deki barış görüşmelerini tasvir eden gravür

ZİŞTOVİ ANTLAŞMASI

ruşluk para ikramiyesi (Prusya elçisi için özel gayretlerinden ötürü 60.000) nakit halinde ödenemediğinden sonradan tahsil edilmek üzere bunlara “hazine tezkiresi” verilmiştir (Cevdet, V, 223). Ziştovi’de sürdürülen görüşmelerin faturasının 600.000 kuruş gibi büyük bir meblağa ulaştığı çıkarılan masraf dökümlerinden anlaşılmaktadır (Bölükbaşı, s. 183). Barışın, Prusya’nın Avusturya’yı askerî baskı altında tutmasının eseri olduğu kabul edilmekle beraber 1792’de genel bir Avrupa savaşına yol açacak olan Fransa’daki gelişmelerin Avusturya’yı barışa yanaştıran en önde gelen etken olduğu da gözden kaçmamıştır (Mehmed Said Gâlib, III, 146, 174-176). Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında yüzyıllarca süren uzun mücadeleye son veren bu barış, Balkanlar’a doğru güçlü bir şekilde sarkan Rusya karşısında bu iki devletin bundan böyle birbirine daha yakın durmasını kaçınılmaz kılan yeni bir dönemin başlangıcını teşkil etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmed Emin Edib Efendi’nin *Hayatı ve Târîhi* (haz. Ali Osman Çınar, doktora tezi, 1999), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 208-225; Ahmed Câvid, *Hadika-i Vekâyi’* (haz. Adnan Baycar), Ankara 1998, s. 120-123; G. Friedrich de Martens, *Recueil de principaux traites... ect. conclus par les puissances de L’Europe*, Göttingen 1795, IV, 571-574; Hammer, *GOR*, IX, 287-302; a.mlf., “Der Friedensschluss von Sistov”, *Österreichische Zeitschrift für Geschichte und Staatskunde*, I, Jahrgang, Wien 1835, tür.yer.; Mehmed Said Gâlib, *Mükâleme Mazbatası (Revâbitü’l-ukûd)*, İstanbul 1854-56, I-III, tür.yer.; W. von Knobelsdorff, *Zur Geschichte der Familie von Knobelsdorff*, Berlin 1855, Erstes Heft, s. 12; Zinkeisen, *Geschichte*, VI, tür.yer.; Cevdet, *Târîh*, V, tür.yer.; G. Noradounghian, *Recueil d’actes internationaux de l’Empire ottoman*, Paris 1900, I, 337; II, 6-16; W. Höhn, *Der Einfluss des Marquis von Lucchesini auf die preussische Politik 1787-1792*, Frankfurt 1925, s. 58-63; R. Golda, *Der Friede von Sistov* (doktora tezi, 1941), Universität Wien; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/1, s. 569-572; a.mlf., “III. Sultan Selim Zamanında Yazılmış Dış Ruznâmesinden 1206/1791 ve 1207/1792 Senelelerine Ait Vekâyi”, *TTK Belleten*, XXXVII/148 (1973), s. 641; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri*, Ankara 1953, I, 167-179; Gümeç Karamuk, *Ahmed Azmi Efendis Gesandtschaftsbericht als Zeugnis des osmanischen Machtverfalls und der beginnenden Reformära unter Selim III*, Frankfurt 1975, tür.yer.; Kemal Beydilli, *1790 Osmanlı-Prusya İttifâkı: Meydana Gelişi-Tahlili-Tatbiki*, İstanbul 1984, tür.yer.; Ömerül Faruk Bölükbaşı, *XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Darbhâne-i Âmiri* (doktora tezi, 2010), MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 183; H. Gardos, “Österreich und die Türkei nach Sistowa. Das Jahr 1792”, *Mitteilungen des österreichischen Staatsarchivs*, XXIV, Wien 1972, s. 347-370.

KEMAL BEYDİLLİ

ZİTVATOROK ANTLAŞMASI

Osmanlılar’la Habsburglar arasında
1606 yılında yapılan antlaşma.

Osmanlı Devleti ile Habsburg hânedanı arasında yaklaşık on beş yıl süren uzun savaş dönemini bitiren bu antlaşma, bugün Slovakya’da bulunan Dunaradvány (Radvaň nad Dunajom) köyü yakınlarındaki tarihî Macaristan’ın (Karpat havzasını içine alan eski Macar Krallığı) kuzeybatı kısmında bulunan Zsitva ve Tuna nehrinin kesiştiği, Macarca Zsitvatorok diye adlandırılan yerde 11 Receb 1015’ta (11 Kasım 1606) imzalanmıştır. Antlaşmanın yapılmasında, Habsburglar’la Osmanlılar arasında sıkışan ve Habsburg egemenliğine karşı ayaklanan Macar soyluları önemli rol oynamıştır. Antlaşma sadece askerî değil aynı zamanda diplomasi teamüllerinin değişmesi açısından da Osmanlı siyasî tarihinde önemli bir yere sahiptir.

1593’te başlayan savaş hem Osmanlı hem de Habsburg tarafını malî açıdan büyük sıkıntıya düşürmüştü, daha 1596 yılından itibaren sefer mevsimleri dışındaki kış aylarında barış görüşmeleri yapılmış, fakat herhangi bir sonuç alınamamıştı. Barışa yönelik arayışlar, 1604 Kasımında Osmanlı Devleti’nin himayesini arkasına alacağını planlayan Erdel Prensi István Bocskai’nin Habsburglar’a karşı isyan etmesi yüzünden kesildi. Ciddi malî problemleri daha da derinleştiren Anadolu’daki Celâlî ayaklanmalarına ve doğu sınırlarında 1603’ten itibaren Safevîler’in karşı harekâtına rağmen Osmanlı Veziriâzamı Lala Mehmed Paşa, 1605’te Macaristan’la barış yapmak yerine savaşı Osmanlı çıkarları açısından daha uygun görüyor ve kazanacağı bir askerî zaferin avantajıyla antlaşma masasına oturmak istiyordu. Sefer mevsiminin başlamasından önce barış ve ittifak konularını içeren bir sözleşmeyi I. Ahmed’le görüşmek için Macar elçilik heyeti İstanbul’a doğru yola çıktı. Elçiler ancak geçici bir antlaşma konusunda söz alabildiler. 1605 sonbaharındaki yeni askerî gelişmeler üzerine Lala Mehmed Paşa mutabakata varılan konuları yeniden gözden geçirdi. Hazırlanan ve I. Ahmed tarafından eski tarih atılarak imzalanan antlaşmaya müttefik Macarlar için hiç de elverişli olmayan maddeler eklendi. Macarlar’ı yarı yolda bırakan geri adım sebebi István Bocskai’nin Lala Mehmed Paşa’nın ordusuna katılmamış olması ve buna bağlı olarak Avusturya’ya karşı ortak

askerî harekâtın gerçekleştirilememesiydi. Üstelik sadrazam, elçileri vasıtasıyla Bocskai’ye pek çok defa hemen Osmanlı taburuna katılması emrini göndermiş ve sultan tarafından desteklenen Macar kralına verilmesi arzulan tacın (korona) da yanında bulunduğunu bildirmişti. İsyanın lideri çağrılarını dinlemedi, bunun yerine Erdel’e gitti, burada hükümdar seçilerek görevine başladı, aynı zamanda sadrazamdan Habsburglar’la barış görüşmelerinin başlatılması talebinde bulundu.

Habsburglar Osmanlı müzakerecilerini Macarlar’ın barış antlaşmasının dışında bırakılması konusunda Macar-Osmanlı zıtlıklarını kullanarak etkilemeye çalışıyordu. Hazırlanan barış planına göre sultan çasarı (imparatoru) babası, çasar da sultanı oğlu add ediyor ve birbirlerine eşit değer de hediyeler göndermeleri öngörülüyordu. Sultan tarafından yollanacak hediyeler değerli atlar ve bunun gibi hediyeler olabilir. Savaşın başlamasından önce olduğu gibi İstanbul’da bir Habsburg elçisinin (orator) sürekli kalması şartını Osmanlılar’a kabul ettirmeleri gerekmektedir. Aynı zamanda sultanın çasar sarayında bir yetkilisini devamlı tutması şartı yenilik gibi değerlendirilebilecek bir istek özelliği taşıyordu. Osmanlılar, Macar isyancılarına yardım niteliğindeki her türlü destekten kaçınacaktı. Antlaşmaya İspanya’nın ve ülkeleriyle beraber Arşidük Ferdinand’ın dahil edilmesi ve metnin Türkçe ve Latince hazırlanması talep edildi. Müzakerecilerin her konu hakkında Viyana’yı bilgilendirmesi gerekiyordu. Gönderilen bilgilendirme mektuplarını Arşidük Matthias, Prag’daki ağabeyi İmparator II. Rudolf’a iletliyordu. Barış antlaşmasının imzalanmasından sonra Osmanlılar’ın da istediği gibi iki taraf arasındaki ticaretin başlaması ve esirlerin serbest bırakılması planlanmıştı. Habsburglar’ın taleplerine bağlı olarak sözü edilen bu şartların çoğu antlaşma metnine girdi; bununla beraber Macarlar’ı görüşmelerin dışında bırakmak mümkün olmadı.

Habsburg-Osmanlı barış antlaşması, imparator ve aynı zamanda Macar kralı unvanı taşıyan II. Rudolf’un rızasıyla Macar soylularına ilişkin atıflar içeriyordu. Viyana’da István Illésházy’nin başkanlığındaki István Bocskai’nin elçileri Arşidük Matthias ile görüşmelerde bulunuyordu. Bunun neticesinde ilk antlaşma 9 Şubat 1606’da ortaya çıktı, konuyla ilgili olarak Macar elçileri Budin Beylerbeyi Ali Paşa’ya bilgi ulaştırdılar. Bu doğrultuda 15 Mayıs’ta Osmanlı-Habsburg-Macar ortak müzakere-